

Leszek JARNO*

Rola Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A. w tworzeniu Grupy Węglowo-Koksowej

STRESZCZENIE. W artykule przedstawiono głównego producenta węgla koksowego w Polsce, tj. Jastrzębską Spółkę Węglową S.A., sytuację na globalnym rynku koksu i węgla koksowego w 2004 roku oraz perspektywy rozwoju tego rynku w najbliższych latach. Bardziej szczegółowo opisano natomiast polski rynek węgla koksowego i koksu w związku z planami konsolidacji Koksowni Przyjaźń Sp. z o.o., Kombinatu Koksochemicznego Zabrze S.A., Zakładów Koksowniczych Wałbrzych S.A. i Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A., gdzie JSW S.A. będzie podmiotem dominującym. Opisano również działania podjęte przez organy statutowe JSW S.A. w celu utworzenia grupy kapitałowej, w której skład będą wchodzić wyżej wymienione przedsiębiorstwa oraz stopień realizacji tych planów na koniec lipca 2005 r. i planowaną strukturę własnościową.

SŁOWA KLUCZOWE: węgiel koksowy, koks, produkcja, rynek, konsolidacja, grupa kapitałowa

Jastrzębska Spółka Węglowa S.A.

Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. została utworzona 1 kwietnia 1993 roku, w jej skład wchodzi obecnie pięć kopalń (Borynia, Jas-Mos, Krupiński, Pniówek, Zofiówka) oraz

---

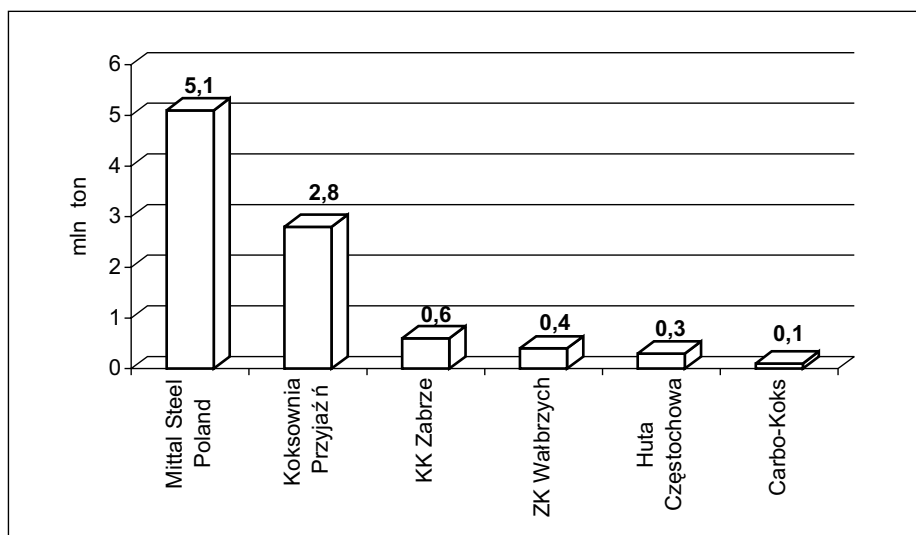
* Mgr inż., — Jastrzębska Spółka Węglowa S.A., Jastrzębie Zdrój; e-mail: dn@jsw.pl

Recenzent: dr inż. Urszula OZGA-BLASCHKE

Zakład Logistyki Materiałowej. W 2004 r. kopalnie wchodzące w skład JSW S.A. wydobły 13 738,7 tys. ton węgla, w tym około 83% stanowił węgiel koksujący (typu 34 i 35), a pozostałe 17% węgiel energetyczny, produkowany przede wszystkim przez Kopalnię Krupiński (ponad 60% produkcji Kopalni). JSW S.A. posiada obecnie zdolności produkcyjne węgla na poziomie około 54 tys. Mg/dobę i jest w Polsce największym producentem węgla koksowego, a równocześnie głównym producentem węgla ortokoksowego typu 35 (około 42 tys. Mg/dobę). Zdolności produkcyjne węgla ortokoksowego typu 35 w 2004 roku wynosiły około 10,7 mln ton. W kolejnych latach, od 2005 do 2010, zdolności te będą utrzymywać się na stabilnym poziomie od 10,6 do 10,7 mln ton. Całkowite zasoby węgla kamiennego posiadane przez Jastrzębską Spółkę Węglową S.A. według stanu na 31.12.2004 roku wynoszą 291,1 mln ton. Na koniec 2004 roku zatrudnionych w JSW S.A. było 19 364 osób, w tym 15 034 osoby na dole kopalni.

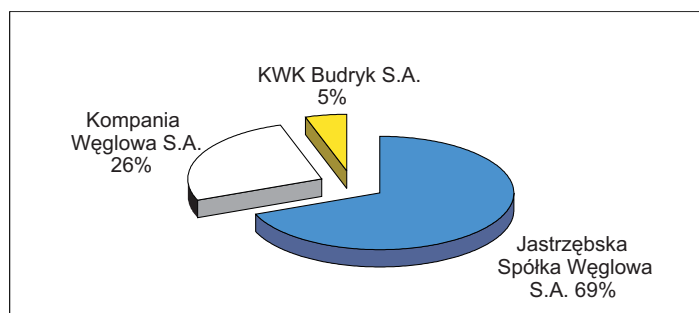
W 2004 roku z ponad 13,7 mln ton węgla wyprodukowanego ogółem przez Jastrzębską Spółkę Węglową S.A., 11,4 mln ton stanowił węgiel koksowy, z tego 9,3 mln węgla koksowego trafiło do polskich koksowni, a ponad 2,1 mln na eksport. A więc ponad 80% sprzedaży węgla koksowego trafia do polskiego sektora koksowniczego (rys. 1).

W 2004 r. łączna sprzedaż węgla Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A. wyniosła około 13,5 mln ton węgla, co stanowiło 13,6% całego sektora węgla kamiennego. Sprzedaż węgla koksowego wyniosła 11,3 mln ton (10,6 mln ton — typ 35; 0,7 mln ton — typ 34), co stanowiło 69% krajowego rynku węgla koksowego. Pozostałe 31% rynku należało do Kompanii Węglowej S.A. (26%) i KWK Budryk (5%) (rys. 2). Generalnie, Spółka kierowała węgiel koksowy na rynek krajowy (9,3 mln ton, w tym 8,6 mln ton to typ 35). Pozostałe 2,1 mln ton przeznaczono na rynki unijne, tj. Słowacja, Czechy, Austria, Finlandia, i prawie w całości dotyczyły wysokiej jakości węgla ortokoksowego typu 35.

Rys. 1. Dostawy węgla koksowego od JSW S.A. do krajowych koksowni w 2004 roku [mln ton]

Fig. 1. Coking coal delivery from JSW to domestic coking plants in 2004 [Mt]

Rys. 2. Produkcja węgla koksowego w Polsce w 2004 roku

Fig. 2. Coking coal production in Poland in 2004

Światowy rynek koksu

Rynek koksu jest rynkiem przemysłowych produktów masowych. Jest to rynek specyficzny, bardzo silnie powiązany zarówno z bazą surowcową — producentami węgla koksowego — jak i głównym odbiorcą koksu — branżą hutniczą. Zmiany zachodzące zarówno w branży hutniczej, jak i w zakresie pozyskania węgla koksowego, bezpośrednio wpływają na rynek koksu a co za tym idzie i rynek węgla koksowego.

Procesy zachodzące na międzynarodowym rynku koksu mają diametralne znaczenie dla koksowni i producentów węgla koksowego z dwóch zasadniczych powodów:

- ✧ znacząca część produkcji koksowni jest sprzedawana w eksporcie, stąd też na koksowni oddziałują wszelkie czynniki mające wpływ na międzynarodowy rynek koksu,
- ✧ klienci koksowni mając możliwość zakupu koksu zarówno na polskim rynku, jak i na rynkach zagranicznych zawsze porównują ofertę danej koksowni nie tylko z ofertą innych krajowych producentów, ale także z możliwościami importu surowca.

Produkcja koksu jest silnie powiązana z rynkami odbiorców, w efekcie czego aż 95% produkcji jest realizowana przez zakłady, które zarówno produkują koks, jak i go zużywają na własne potrzeby (zwykle podmioty z sektora hutnictwa żelaza). Kolejne 3% produkcji jest realizowane przez zakłady powiązane kapitałowo z odbiorcami koksu, a jedynie 2% światowej produkcji powstaje w zakładach, których podstawą działalności jest produkcja i sprzedaż koksu na rynek. Taka struktura rynku pociąga za sobą określoną specyfikę relacji pomiędzy podmiotami. Większość kontraktów zawieranych na tym rynku ma charakter krótkoterminowy a ceny i warunki umów podlegają silnym wahaniom, w zależności od koniunktury w przemyśle hutniczym.

Światowym potentatem pod względem produkcji koksu są Chiny. W 2003 roku w Chinach wyprodukowano 178 mln ton koksu, co stanowiło prawie 46% produkcji światowej. Także Chiny są największym eksporterem (blisko 29% udziału w światowym eksporcie), na

drugim miejscu znajduje się Polska (ponad 14% udziału). Światowa produkcja koksu rośnie i oceniana jest na ponad 400 mln ton/rok. Stan ten wynika z kilku podstawowych czynników, takich jak:

- ❖ uruchamianie nowych mocy produkcyjnych w miejsce wyeksploatowanych działających koksowni,
- ❖ doskonała koniunktura na rynku stali będącym głównym odbiorcą koksu.

Koks w Polsce jest używany głównie do produkcji surówki w wielkich piecach w koncernie Mittal Steel Poland S.A. Zapotrzebowanie na koks na rynku krajowym w ostatnich latach kształtowało się na poziomie 5,1 mln ton. Zakłada się, iż zapotrzebowanie to w roku 2005 i latach następnych nieznacznie wzrośnie do poziomu około 5,3 mln ton. W związku ze wzrostem mocy produkcyjnych krajowych koksowni, Polska będzie posiadać nadwyżki produkcyjne na poziomie 5,0–5,5 mln w latach 2005–2006. Nadwyżka produkcyjna w latach następnych będzie uzależniona od nowych instalacji oraz od decyzji o ewentualnych wyłączeniach baterii koksowniczych do remontu oraz od poziomu produkcji stali w Polsce.

Głównym importerem koksu od lat pozostają kraje Unii Europejskiej, gdzie dodatkowo z powodu zamykania wyeksploatowanych koksowni, w ostatnich 10 latach znacząco zwiększył się deficyt na koks. Istotnymi importerami są również Stany Zjednoczone, Japonia i Brazylia. Dla Polski ze względu na bliskość, najważniejszym jest rynek zachodnio-europejski, a w szczególności niemiecki. Pomimo budowy koksowni w Schwelgern potencjał produkcyjny w Europie spada. Deficyt koksu w krajach Unii Europejskiej w 2005 r. oceniany jest na poziomie ponad 8 mln ton.

TABELA 1. Import koksu wg krajów [mln ton]

TABLE 1. Coking coal import by countries [Mt]

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2005*	2008*	2014*
Austria	0,9	1	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,1
Belgia	1,6	1,3	1,1	1	1,1	1,0	0,5	0,6
Francja	1,5	1,3	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4	1,6
Niemcy	6,0	6,8	6,9	6,3	4,2	2,7	3,0	3,2
USA	3,7	2,3	2,9	2,8	2,5	1,8	2,2	2,1
Brazylia	1,6	1,6	2,1	2,6	3,0	2,5	1,6	1,5
Indie	3,8	3	3,4	3,3	2,0	3,5	4,7	4,0
Japonia	2,7	1,9	2,0	2,3	1,4	1,0	0,4	0,3
Pozostali	9,8	9,4	10,1	11,3	11,3	10,6	10,3	12,3
Świat	31,5	28,7	31,0	32,4	28,2	25,9	25,5	26,6

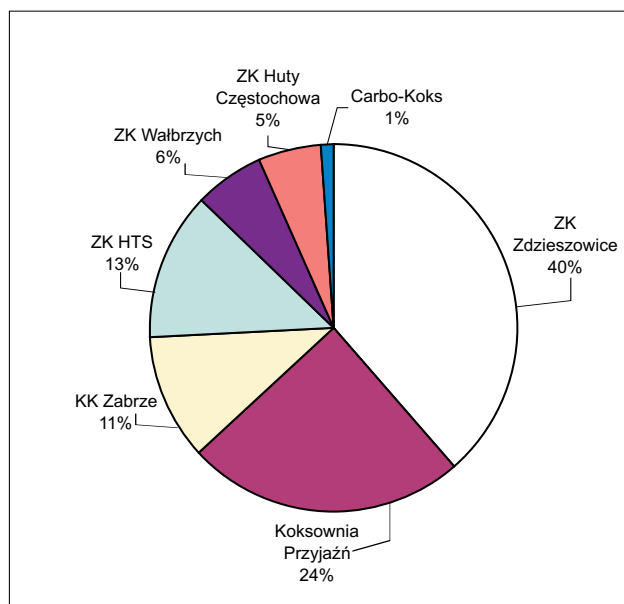
* Szacunkowo.

Polski rynek węgla koksowego i koksu

Polska należy do największych na świecie producentów koksu, mając około 2,5% udziału w produkcji światowej. Produkcją koksu w Polsce zajmuje się 7 podmiotów:

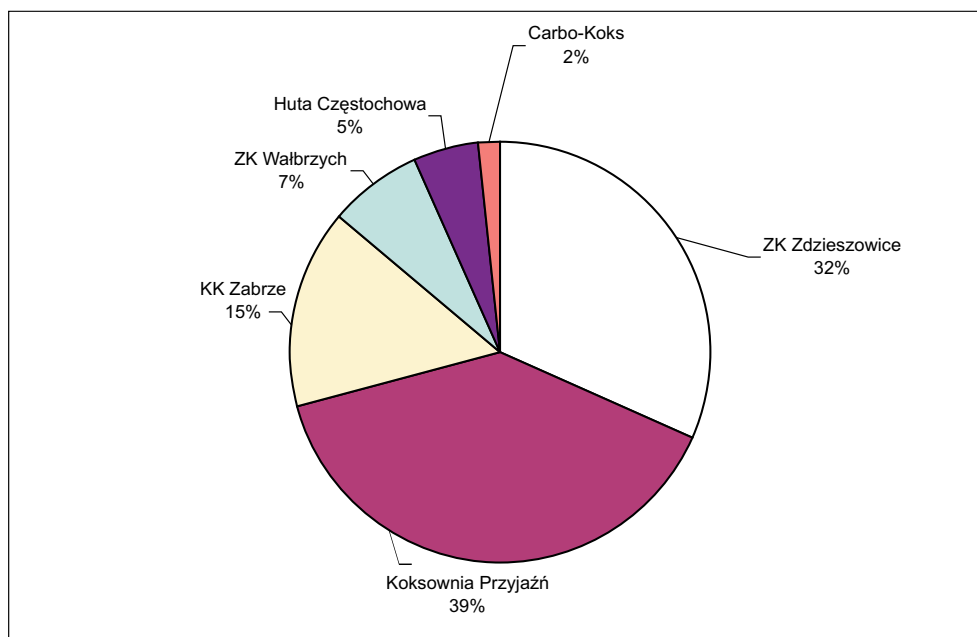
- ❖ Zakłady Koksownicze Zdieszowice Sp. z o. o. (Mittal Steel Poland S.A.),
- ❖ Koksownia Przyjaźń Sp. z o.o.,
- ❖ Mittal Steel Poland S.A. Oddział w Krakowie,
- ❖ Kombinat Koksochemiczny Zabrze S.A.,
- ❖ Huta Stali Częstochowa Sp. z o. o. ,
- ❖ Zakłady Koksownicze Wałbrzych S.A.,
- ❖ Carbo-Koks Sp. o.o.

Największym producentem koksu w Polsce są Zakłady Koksownicze Zdieszowice Sp. z o.o., na drugim miejscu plasuje się Koksownia Przyjaźń Sp. z o.o., a na trzecim Koksownia Mittal Steel Poland S.A. Oddział w Krakowie (dawna koksownia HTS), dalej KK Zabrze S.A., ZK Wałbrzych S.A., Huta Stali Częstochowa Sp. z o.o. i Carbo-Koks Sp. z o.o. Eksporterami koksu jest z kolei 6 koksowni i największy udział w rynku posiada Koksownia Przyjaźń Sp. z o.o., kolejni eksporterzy to według wielkości eksportu: Zakłady Koksownicze Zdieszowice Sp. z o.o., KK Zabrze S.A., ZK Wałbrzych S.A., Huta Stali Częstochowa Sp. z o.o. i Carbo-Koks Sp. z o.o. Szacunkową wielkość produkcji i eksportu koksu w Polsce w 2004 roku przedstawiają rysunki 3 i 4.

Rys. 3. Szacunkowy podział rynku krajowej produkcji koksu w 2004 roku

Fig. 3. Estimated distribution of domestic coke production market in 2004

Rys. 4. Szacunkowy udział poszczególnych koksowni w eksporcie polskiego koksu w 2004 roku

Fig. 4. Estimated shares of coking plants in Polish coke export in 2004

Wszystkie zakłady koksownicze produkują: koks wielkopiecowy, stabilizowany, przemysłowo-opałowy i koks drobny. Koks odlewniczy produkowany jest w ZK Wałbrzych S.A. i okresowo w ZK Zdieszowice Sp. z o.o. Polski przemysł koksowniczy dysponuje aktualnie 27 bateriami koksowniczymi. Łączna zdolność produkcyjna branży koksowniczej w 2004 roku wynosiła 10,6 mln koksu.

Koks jest produktem przemysłowym, kierowanym do ściśle określonego, stosunkowo skoncentrowanego grona odbiorców, toteż kanały dystrybucji są krótkie. Koks hutniczy prawie w całości jest sprzedawany bezpośrednio na podstawie rocznych umów (warunki cena i ilość negocjowane kwartalnie). Niewielka część sprzedaży koksu hutniczego realizowana jest przez pośredników. Eksport koksu hutniczego jest w większości prowadzony za pośrednictwem spółki Polski Koks S.A., Spółki w której akcje posiada JSW S.A. (51% akcji) oraz ZK Zdieszowice Sp. z o.o. i Koksownia Przyjaźń Sp. z o.o. (po 24,5% akcji). Spółka Polski Koks S.A. jest ważnym elementem funkcjonującym w sektorze węgla koksowego i koksu. Podstawową działalnością Polskiego Koksu jest handel koksem i węglem koksowym. Prawie cała sprzedaż Spółki to sprzedaż eksportowa. W zakresie koksu Spółka prowadzi przede wszystkim sprzedaż koksu do procesów wielkopiecowych (w okresie 2002 — I półrocze 2004 r. sprzedaż tego typu koksu stanowiła 86–88% sprzedaży koksu ogółem). Sprzedawany węgiel koksowy pochodzi przede wszystkim z Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A. (prawie 100% w typie 35 i 11–20% w typie 34). Z uwagi na swoją dobrą markę handlową na rynkach zagranicznych oraz dobrą i stabilną sytuację finansową Polski Koks S.A. może pełnić rolę operatora handlowego dla tworzonej przez JSW S.A. grupy kapitałowej.

Powiązanie polskiego sektora koksowniczego z JSW S.A. jest bardzo silne. Praktycznie całość węgla koksowego typu 35 zużywanego w polskich koksowniach pochodzi z JSW S.A. JSW S.A. jest głównym krajowym producentem węgla koksowego typu 35, a import tego surowca nie jest znaczący. W kolejnych latach należy się spodziewać wzrostu uzależnienia polskich koksowni od dostaw węgla koksowego typu 35 z JSW S.A.. Jest to związane głównie z planowaną budową nowych baterii koksowniczych w Koksowni Przyjaźń Sp. z o.o. (o zdolności produkcyjnej 1,4 mln ton rocznie). To właśnie z uwagi na silne powiązanie surowcowe pomiędzy JSW S.A. a Koksownią Przyjaźń Sp. z o.o., KK Zabrze S.A. i ZK Wałbrzych S.A., oraz Spółką Polski Koks S.A. dla osiągnięcia efektu synergii, w 2004 roku podjęto działania mające na celu włączenie powyższych koksowni oraz Spółki Polski Koks S.A., w skład grupy kapitałowej JSW S.A.

W chwili obecnej Jastrzębska Spółka Węglowa S.A., Kombinat Koksochemiczny Zabrze S.A. oraz Zakłady Koksownicze Wałbrzych S.A. są jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa. Z kolei w przypadku Koksowni Przyjaźń Sp. z o.o., JSW S.A. jest głównym udziałowcem ponieważ posiada ponad 88% jej udziałów. Wymienione przedsiębiorstwa są silnie powiązane relacjami handlowymi i kooperacyjnymi. Węgiel koksowy stanowi dla Koksowni podstawowy surowiec. Z uwagi na to, że produkują znaczne ilości koksu wielkopieczowego (w szczególności Koksownia Przyjaźń Sp. z o.o. i Kombinat Koksochemiczny Zabrze S.A.) kluczową rolę w ich produkcji odgrywa węgiel koksowy typ 35, którego głównym producentem w Polsce jest JSW S.A. (ten typ węgla jest również w niewielkich ilościach produkowany w Kompanii Węglowej S.A.). Około 33% produkcji węgla koksowego JSW S.A. jest łącznie kierowanych do Koksowni Przyjaźń Sp. z o.o., KK Zabrze S.A. oraz ZK Wałbrzych S.A.. Natomiast w łącznych zakupach węgla koksowego, realizowanych przez w/w Koksownie, udział węgla z JSW S.A. wynosi 67%. W przypadku węgla typ 35, udział ten wynosi 94%.

Działania podjęte przez JSW S.A. związane z przejęciem kontroli nad Koksownią Przyjaźń Sp. z o.o., KK Zabrze S.A. i ZK Wałbrzych S.A. oraz planowane efekty

W związku z powyższymi uwarunkowaniami zasadne jest utrwalenie obecnych powiązań handlowych w grupie wymienionych podmiotów i doprowadzenie do ich integracji kapitałowej, która byłaby naturalnym etapem dalszego zacieśniania współpracy. Strategiczne znaczenie dla sektora koksownictwa oraz węgla koksowego w Polsce, skala prowadzonej działalności, potencjał finansowy, a także bardzo dobra kondycja ekonomiczna predestynują JSW S.A. do pełnienia roli centrum działań konsolidacyjnych.

Takie podejście do sektora węgla koksowego i koksu prezentuje Ministerstwo Skarbu Państwa, w przyjętej przez Radę Ministrów 20 grudnia 2004 roku „Strategii prywatyzacji

sektora górnictwa węgla kamiennego”. Zgodnie z tą strategią w sektorze węgla koksowego i koksu zasadniczym celem jest utworzenie Grupy Węglowo-Koksowej z Jastrzębską Spółką Węglową S.A. jako spółką dominującą.

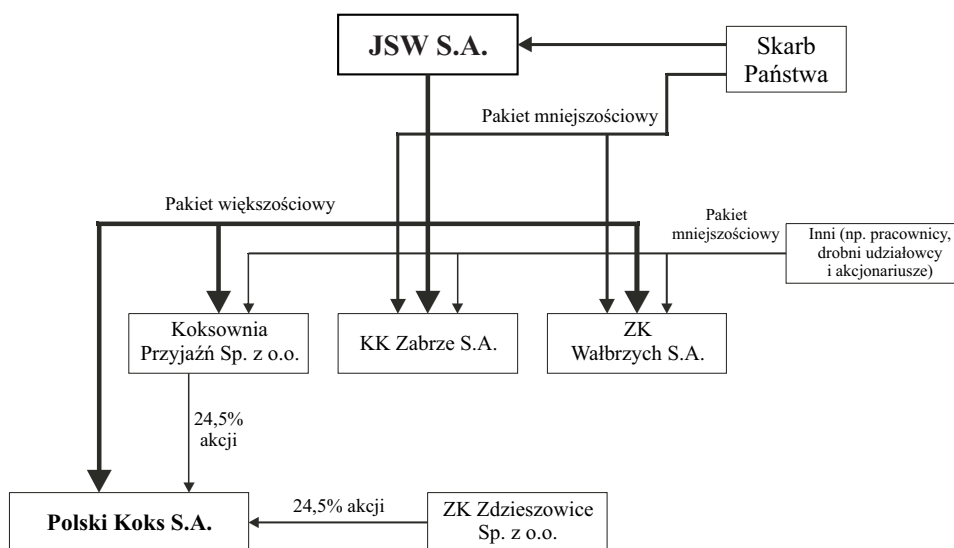
Dlatego też realizując program Strategii... JSW S.A. nabyła od Kompanii Węglowej S.A. (maj 2005) i Polskich Kolei Państwowych S.A. (lipiec 2005) udziały Koksowni Przyjaźń Sp. z o.o. zwiększając posiadany pakiet udziałów do 88,09%. Zgodnie z wyżej wymienionym programem oraz przedstawionym na posiedzeniu Komitetu Rady Ministrów „wnioskiem Ministra Skarbu Państwa o wyrażenie Rady Ministrów zgody na inny niż publiczny tryb zbycia pakietów akcji/udziałów należących do Skarbu Państwa w spółkach:

- ✧ Kombinatu Koksochemicznego Zabrze Spółka Akcyjna z siedzibą w Zabrzu,
- ✧ Zakładów Koksowniczych Wałbrzych Spółka Akcyjna z siedzibą w Wałbrzychu,
- ✧ Koksownia Przyjaźń Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Dąbrowie Górniczej,

Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. otrzyma od Skarbu Państwa w formie aportu 9,7% udziałów w kapitale zakładowym Koksowni Przyjaźń Sp. z o.o. oraz po 73% akcji w kapitale zakładowym Kombinatu Koksochemicznego Zabrze Spółka Akcyjna oraz Zakładów Koksowniczych Wałbrzych Spółka Akcyjna. Przy takim przebiegu działań integracyjnych mogą zostać zrealizowane następujące cele:

- ✧ przejrzysty układ własnościowy tworzonego Holdingu,
- ✧ jedynym akcjonariuszem JSW S.A. pozostaje Skarb Państwa,
- ✧ JSW S.A. dysponuje pełną kontrolą kapitałową nad KK Zabrze S.A., ZK Wałbrzych S.A., oraz Koksownią Przyjaźń Sp. z o.o.

Przy założeniu sprawnego przebiegu dalszych działań, proces tworzenia Grupy Węglowo-Koksowej może zostać zrealizowany do końca 2005 roku (rys. 5).

Rys. 5. Struktura własnościowa po stworzeniu Grupy Węglowo-Koksowej

Fig. 5. Ownership structure after Coal-Coke Group constitution

Przeprowadzenie procesu konsolidacji sektora węgla koksowego i koksu wydaje się niezbędne dla osiągnięcia m.in. takich celów, jak:

- ✧ odpowiedź na konsolidację sektora hutniczego,
- ✧ wzrost wartości przedsiębiorstw przed ich prywatyzacją,
- ✧ możliwość koordynacji polityki inwestycyjnej,
- ✧ zwiększenie wartości dodanej (synergia kolejnych ogniw łańcucha wartości dodanej, od pozyskania surowca — węgla koksowego, do sprzedaży produktu — koksu),
- ✧ gwarancja dostaw surowca dla koksowni działających w ramach zintegrowanej grupy,
- ✧ łatwiejsza i zorganizowana walka konkurencyjna na rynkach eksportowych,
- ✧ maksymalizacja eksportu koksu, jako produktu bardziej przetworzonego, kosztem proporcjonalnego ograniczenia eksportu węgla koksowego,
- ✧ ograniczenie dublujących się kosztów (badania/rozwój, kontrola jakości, sprzedaż, itp.),
- ✧ zwiększenie wiarygodności finansowej oraz zdolności do pozyskania kapitału.

Leszek JARNO

The role of Jastrzębska Coal Company Plc. in constituting the Coal-Coke Group

Abstract

Paper presents Jastrzębska Coal Company (JSW) as a main coking coal producer in Poland, the situation on global market of coke and coking coal in 2004 and the prospects for market development in the next years. There are plans of consolidation of: Przyjaźń Coking Plant, Zabrze Coking-Chemical Complex, Wałbrzych Coking Plant, and Jastrzębska Coal Company, where JSW will be a dominant partner, and therefore the Polish coking coal and coke market is described in more detail. Activities undertaken by JSW statutory body in order to constitute the capital group of the above listed enterprises are also described, as well as a realisation of the plans as of the end of July 2005 and scheduled ownership of the group.

KEY WORDS: coking coal, coke, production, market, capital group